Posudek vedoucího na bakalářskou práci

Dužda, Jan. 2014. *Sexuální a vylučovací slovní zásoba a kontexty jejího užívání v romštině.* Praha: FF UK, 51 stran.

Bakalářská práce Jana Duždy se zabývá sociolingvistickými aspekty vybraného okruhu slovní zásoby severocentrální romštiny, totiž slovní zásoby týkající se sexuality a vyměšování. Autor vychází z vlastního pozorování v rámci romské komunity v Rokycanech, jejímž je členem, a také z analýzy některých romských uměleckých projevů, především v oblasti (amatérského) filmového dabingu. Autor si vybral téma pro romštinu dosud podrobně nezpracované, tudíž ani neměl předlohy, o které by se mohl jednoznačně opírat. Tématu se sice okrajově dotkla např. Hübshmannová (1993; *Šaj pes dovakeras*), ze které Jan Dužda na mnoha místech vychází, ale takto komplexní zpracování dosud chybělo. V tomto smyslu je bakalářská práce Jana Duždy novátorská.

Práce je smysluplně členěna do osmi kapitol, za kterými následuje příloha v podobě stručného slovníčku, který obsahuje seznam slov, frází a vět citovaných v práci. Slovníček tedy není vyčerpávajícím lexikografickým popisem daného okruhu slovní zásoby.

Při čtení práce vystupuje již na první pohled jistý nedostatek po jazykové stránce. Autor se ne vždy přidržuje odborného stylu, text působí místy spíše vypravěčsky, časté je zhušťování různých informací a ne vždy souvisejících tvrzení do jednoho odstavce, některá tvrzení se opakují, text působí na mnoha místech zmateným dojmem. Autor evidentně nemá příliš zkušeností s odbornou literaturou a akademickým stylem psaní. V práci se také objevují některé informace bez zjevné souvislosti k hlavnímu tématu; např. nerozumím, jaký význam má (mimochodem nepříliš přehledná a po formální stránce nedostatečně upravená) statistika stavu romské komunity v Rokycanech na str. 13 a 14. I na jiných místech se setkáváme s informacemi irelevantními pro téma práce, např. o dialektologické variabilitě romštiny v amatérsky dabovaných filmech apod.

Odkazování na literaturu je nekonzistentní, např. na str. 7 je Hübschmannová (1993) odkazována zkrácenou citací a zároveň – nelogicky – úplným bibliografickým údajem v poznámce pod čarou; jinde se přitom objevují pouze úplné bibliografické odkazy. V průběhu práce se objevuje nemalé množství odkazů na literaturu, ale takové odkazování se zdá být místy nahodilé, implikující povrchní práci s literaturou a nedostatečnou obeznámenost s ní. V seznamu literatury se objevuje velká část výkladových slovníků a spíše učebnicových úvodů do nejrůznějších humanitních věd. Sám jsem autorovi doporučoval anglickojazyčnou práci z lingvistické antropologie, kterou však autor nakonec nekonzultoval nebo na ni nikde neodkazuje.

Práce je místy problematická po terminologické stránce. Autor například opakovaně odkazuje k „vulgarismům“ a tento pojem volně střídá se zavedenou zkratkou SVS („Sexuální a vylučovací slovní zásoba“) jakoby tyto pojmy byly synonymní (např. na str. 30) a jinde. V úvodu své práce přitom dané pojmy vymezuje a významově rozlišuje (str. 8 – 9), byť podkapitola o Vymezení pojmů (zejména pak na str. 9) působí, že autor spíš jen reprodukuje výkladové slovníky. V kapitolách, které následují po úvodu, však autor mezi pojmy vulgarismus a SVS nerozlišuje. Předpokládá snad, že slova označující sexualitu jsou z definice vulgární? S tím úzce souvisí i překlad romských příkladů – slovních i větných – do češtiny, který je často až příliš expresivní, ačkoli autor mohl zvolit i překlad stylově neutrálnější. Viz např. slovníček ale i kapitola 3 (Jazykové příklady SVS) atd. Má tento expresivní překlad vyjadřovat domnělou expresivitu v romštině? Proč je např. ve slovníčku romské slovo *buzerantos* přeloženo

českým „buzerant“ a ne např. homosexuál nebo gay? Podle mého výzkumu se stylisticky tyto pojmy v romštině a češtině nekryjí, romské slovo je méně expresivní než jeho český/slovenský etymologický zdroj. Překlady celkově jakoby naznačovaly, že autor na téma nejen nahlíží, ale i jej hodnotí skrze češtinu a nikoli romštinu.

A zdá se, že nejen autor. Z mnoha částí práce vyplývá, že autor pracuje s romským materiálem, který je už do značné míry ovlivněn češtinou, obsahuje české kalky (viz např. ve slovníčku oslovení *gurumňije* „krávo“, ale také *mindžaňo* (sic!) a i po funkční stránce se blíží češtině. Nepovažoval bych tento fakt za problematický, kdyby byl ale v práci dostatečně reflektován. Autor si je sice vědom historických dimenzí romštiny a jejího užívání obecně, vyloženě historické zakotvení tématu však není v práci vyjádřeno. Jinými slovy není vůbec jasné, jaký stav jazyka či jakou jeho varietu autor vlastně popisuje. Občasné narážky na změny v užívání romštiny a postojích k ní naznačují, že autor popisuje spíše zastarávající (*obscolescing*) varietu jazyka, který právě prochází jazykovou směnou. Tedy varietu, která ztrácí svou lexikální i gramatickou komplexnost a domény užití a její mluvčí lze definovat spíše jako nerodilé semispeakery. Není pak i téma práce vlastně popisem jedné z posledních domén, ve kterých se jazyk stále objevuje, byť i v této jedné doméně dochází k úbytku jeho komplexity a funkčně se přibližuje dominantnímu jazyku? Není téma práce vlastně popisem jazykového chování semispeakerů a nerodilých mluvčích? Toto jednoznačné historické a sociolingvistické zakotvení popisované variety v práci výrazně chybí.

Během obhajoby tedy očekávám, že autor srozumitelně vysvětlí vztah pojmu vulgarismus k sexuální a vylučovací slovní zásobě a obhájí zvolenou terminologii, dále jasně definuje jazykovou varietu, kterou popisuje, v širších sociolingvistických, kontaktovo-lingvistických a historických souvislostech a objasní, proč zvolil výrazně expresivní překlad pojmů do češtiny.

Závěrem konstatuji, že i přes uvedené námitky autor svou bakalářskou prací prokázal, že je schopen pracovat se znalostmi nabytými během bakalářského studia oboru romistiky a využít je ve vlastní kriticky orientované práci. Proto bakalářskou práci **doporučuji k obhajobě**. Vzhledem ke zmiňovaným nedostatkům ji však hodnotím jen jako **dobrou**. Zároveň předpokládám, že se Jan Dužda bude během obhajoby schopen vypořádat s uvedenými námitkami a zejména pak kvalifikovaně odpovědět na otázky zmiňované v předchozím odstavci.

V Praze dne 20. 6. 2014

Mgr. Michael Beníšek